

Datum

1 december 2024

Onderwerp

VNG-inbreng CD Stikstof, NPLG en natuur 4 december

Geachte woordvoerders landbouw en natuur,

U heeft op 4 december 2024 het debat stikstof, NPLG en natuur. Daarin behandelt u Kamerbrieven over onder meer de opvolging van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG).

De VNG kijkt sinds de publicatie van het regeerprogramma en de rijksbegroting uit naar de verdere concretisering van de gebiedsspecifieke en uitvoeringsgerichte aanpak. Vooralsnog is de nieuwe aanpak weinig concreet en stagneert de noodzakelijke ontwikkeling van het landelijk gebied.

Wij waarderen het aanbod van minister en kabinet om meer samen te werken met decentrale overheden en de gebiedsspecifieke en uitvoeringsgerichte aanpak met elkaar verder te brengen. Gemeenten en regio's zien nog steeds de noodzaak om de opgaven in het landelijk gebied integraal te benaderen en hebben energie om samen de schouders te zetten onder de gebiedsgerichte aanpak.

Gemeenten missen een koers

De inzet biedt echter onvoldoende helderheid over de langetermijnkoers voor het bereiken van de landelijke natuur-, water en klimaatdoelen en het versterken van de leefbaarheid van het landelijk gebied waar gemeenten voor staan. Ook wordt de urgentie die er nú in gebieden is beperkt gevoeld en blijft de leefbaarheid in het landelijk gebied stevig onder druk staan.

Om de kracht en energie in het landelijk gebied vast te houden, vraagt de VNG uw aandacht voor drie punten:

1. De nieuwe uitvoeringsgerichte en gebiedsspecifieke aanpak kan alleen succesvol zijn als de exacte doelen helder zijn, er langjarig betrokkenheid is en ruimte voor maatwerk per gebied:

- a. Concreet maken welke doelen exact overeind blijven staan en welke nationale koppen worden geschrappt. Zo kan worden bepaald in hoeverre bestaande afspraken invulling geven aan deze doelen en wat aanvullend nodig is voor doelbereik via de nieuwe uitvoeringsgerichte en gebiedsspecifieke aanpak;
- b. We voorkomen dat urgente opgaven rondom water en bodem op de lange baan geschoven worden, zodat gebieden niet op termijn nog meer schade moeten incasseren;
- c. Voor gemeenten is een concrete uitvoeringsagenda en bundeling van middelen per gebied (door een gebiedsfonds) een harde noodzaak. Voor de miljarden die

inmiddels aan provincies zijn toegekend en er nog aankomen willen we efficiënter en effectiever samenwerken.

- We vragen u daarom de minister te verzoeken met een toezegging of motie een interdepartementale inventarisatie op te stellen van alle beschikbare rijksmiddelen voor het landelijk gebied voor alle decentrale overheden. Zodat er daarna goed gekeken kan worden naar meekoppelkansen en de vorming van integrale gebiedsfondsen voor nationale doelen en lokale wensen voor natuur, water, landbouw, economie, klimaat, toerisme en leefbaarheid;
- d. Daarnaast is nodig dat er ook middelen komen voor de 'net-niet' koplopersprojecten en gebieden, waar al veel geld, tijd en energie is gestoken in het tot stand brengen van een gebiedsproces dat bijdraagt aan doelbereik en sociaaleconomische ontwikkeling.
2. **Gemeenten willen als één overheid optrekken met medeoverheden in gebieden waar energie is, mede voor het ontwikkelen van betrouwbaar en langjarig perspectief voor de agrarische sector, lokale samenwerkingen en inwoners.** Dat kan als we:
- a. Naast beschikbare financieringsstromen in beeld brengen, gemeenten ook ondersteunen bij het verkrijgen ervan. Voorkom dat gemeenten naast het net vissen puur en alleen omdat ze de capaciteit missen voor een aanvraag;
 - b. Gemeenten ruimte geven voor maatwerk met experimenteerruimte en instrumenten voor gebieden/regio's waar 'veranderenergie' aanwezig is;
 - c. Participatie en initiatief benutten vanuit o.a. de regio om in te zetten op leefbaarheid, gericht op wat nodig is in het gebied vanuit zowel de natuur- en waterdoelen als vanuit sociaaleconomisch oogpunt.
3. **Betrek de lokale overheid bij het opstellen van generiek beleid en regelingen. De integraliteit ontbreekt in de huidige aanpak, waardoor landelijke (uitkoop)regelingen nogal eens ongewenste effecten hebben.**
- a. De echte oplossing voor zowel de natuur als de (extensieve) landbouw is, meer nog dan in stikstof, gelegen in grondbeleid. Gemeenten zouden via het omgevingsbeleid moeten kunnen sturen op grond, maar in praktijk ontbreken heldere kaders en financiële middelen, aangezien bij het opleggen van restricties al snel nadeelcompensatie zal worden geclaimd.
 - b. Ontwikkel integraal grondbeleid met voldoende aandacht voor lokale context, zoals economie, grondposities en de ruimtelijke indeling van natuur, landbouw, wonen en andere functies. En stem beleid op rijksniveau af met de regio's. Betrek daarom het landelijk gebied bij het opstellen van de Nota ruimte.
 - c. Zorg dat de juridische haalbaarheid van de aanpak op doelsturing op bedrijfsniveau en innovatie geborgd is, aangezien veel gemeenten nu aanlopen tegen de grenzen van hun mogelijkheden wat betreft vergunningverlening;
 - d. Betrek bij regelingen over uitkoop ook wat het toekomstig gebruik van de 'achterblijvende' grond is.

Hieronder drie praktijkvoorbeelden die ons pleidooi onderschrijven:

1. Visie zestien Zuid-Limburgse gemeenten

Er zit voldoende energie in het land om aan de slag te gaan. In regio Zuid-Limburg wachten ze landelijke ontwikkelingen niet meer af en is er een [eigen visie](#) ontwikkeld met praktisch toepasbare en integrale oplossingen voor vraagstukken over natuur, water en klimaat. De landelijke gemeenten en de steden hebben gezamenlijk de handen ineengeslagen en daarbij ook ingezet op de aanvullende doelen vanuit provincie Limburg: perspectief voor sectoren, een houdbare vergunningverlening, leefbaarheid en landschappelijke kwaliteit.

- **Om over te gaan tot uitvoering heeft de regio experimenteerruimte, een toereikende financiële basis en rugdekking van medeoverheden nodig.** Denk hierbij aan financiering voor stimuleringsinstrumenten, zoals de [Agrarische Blijversaanpak Limburg](#). Zo kunnen de zestien Zuid-Limburgse gemeenten samen met de regio en buurlanden werken aan een mix van oplossingen ten behoeve van hun inwoners, cultuurlandschap en regionale economie.

2. Rekening houden met water en bodem bij ruimtelijke opgave

In vier regio's verdeeld over ons land zijn gemeenten dit jaar aan de slag gegaan om samen met het College van Rijksadviseurs in kaart te brengen wat veranderingen in het water- en bodemsysteem betekenen voor ruimtelijke opgaven. De oplossingen voor lokale water/bodem-gerelateerde uitdagingen liggen immers vaak op het regionale niveau.

Uit de gezamenlijke analyse zijn in de vier regio's diverse lessen getrokken. Zo geeft 'denken vanuit water en bodem' vaak een aantrekkelijker toekomstperspectief dan doorgaan met 'business as usual', bijvoorbeeld omdat verzilting maar beperkt tegen te gaan is; er zoetwatertekorten of wateroverlast dreigt; of omdat maatregelen tegen bodemdaling niet meer kunnen wachten.

Een aantal Structurerende Keuzes en maatregelen ten behoeve van rekening houden met water en bodem bij de ruimtelijke ordening stonden in de planning om via het NPLG-invulling te krijgen. Ook in de regio's betrokken in bovengenoemd traject gaven gemeenten aan dat de **behoefte om op regionaal niveau experimenteerruimte, een toereikende financiële basis en rugdekking van medeoverheden te krijgen** onverminderd nodig is. Voor meer informatie over de lessen uit de vier regio's, zie: [water en bodem als basis: lessen uit de regio](#).

3. Noordoost Brabant en De Peel

In Noordoost Brabant en de Peelregio is sprake van meerdere gebiedsprocessen die inzetten op de doelen van het Nationaal en Brabants Programma Landelijk Gebied (NPLG/BPLG). Deze gebieden gaan hiermee door en willen samen met provincie en gebiedspartners bekijken welke middelen hiervoor ingezet kunnen worden uit lopende begrotingen (ontschotten en slim bundelen). Duidelijk is dat in deze gebieden met veel intensieve veehouderij - en waar dus sprake is van de nodige 'stoppers'- de middelen onvoldoende zullen zijn om ook de factor grond mee te nemen, zodat met gericht omgevingsbeleid de gronden voor andere doelen (natuur, water, klimaatadaptatie maar ook boeren die willen verduurzamen/extensiveren) kunnen worden ingezet.

Door gebrek aan duidelijkheid over nationale en provinciale aanpakken bestaat er veel onzekerheid in het gebied en twifelen veel agrariërs aan hun toekomst. In bijvoorbeeld de gemeente Asten (Peelregio) zijn circa 220 agrarische bedrijven te vinden, waarvan meer dan 100 bedrijven overwegen te stoppen.

De impact van onder meer de uitkoopregelingen is groot in een landelijke gemeente als Asten, op zaken zoals leefbaarheid, economie en landschapsinrichting. Het leidt tot een forse afname van met name de melkveehouderij rond het N2000-gebied de Grootte Peel, terwijl het behoud van de melkveehouderij met haar grasland en extensieve landschapsbeheer juist noodzakelijk is voor het doelbereik van water en natuurherstel rond het natuurgebied. De stoppende melkveehouders gaan veelal verder als akkerbouwer en deze gronden komen zonder overheidsingrijpen niet in handen van de melkveehouderij die door wil gaan. De bedrijven die door willen gaan moeten extensiveren: meer grond onder hun bedrijf krijgen. Zij kunnen echter de concurrentie niet aan met de akkerbouw. Hiermee verdwijnt de melkveehouderij uit het gebied rond het N2000-gebied en komt hiervoor akkerbouw terug met vaak meer intensieve teelten.